

Рекомендації щодо створення системи "енергетичних консультантів" в Україні

У відповідь на постійні російські атаки на енергетичну інфраструктуру України дуже сильно оприявнилися переваги використання децентралізованих джерел енергії. Зокрема, швидко зростає кількість невеликих відновлюваних джерел енергії, здебільшого сонячних станцій, які встановлюють домогосподарства, підприємства, муніципальні будівлі та об'єкти соціальної інфраструктури.

Українське громадянське суспільство, яке виступає за зелену та сталу відбудову, визначило своїм пріоритетом надання конкретної допомоги в цьому процесі. Станом на кінець червня 2024 року за сприяння українських громадських організацій було введено в експлуатацію майже **50 проєктів з відновлюваної енергетики загальною** встановленою потужністю **понад 1,7 МВт**, переважно малі сонячні електростанції для лікарень, шкіл та водоканалів. Важлива частина цих зусиль і досвіду була підтримана і масштабована проєктом "Відновлювані джерела енергії для стійкої України" (R2U), який фінансується ІКІ/BMWK, і має намір розширитися завдяки гранту ЄІБ і уряду Німеччини у розмірі 20 мільйонів євро на програму "Рішення з відновлюваної енергетики".

У той же час, ми визнаємо, що:

- Підхід, що базується лише на грантах і покладається виключно на роботу українських громадських організацій, не є найбільш оптимальним шляхом для вирішення масштабних завдань відбудови та швидкого енергетичного переходу.
- В той час як виробництво електроенергії з відновлюваних джерел стає все більш популярним в Україні, надзвичайно важлива стратегія енергоефективності не є настільки пріоритетною. Це створює відчуття упущених можливостей, адже значне скорочення попиту може суттєво допомогти, враховуючи поточний і прогнозований дефіцит виробництва електроенергії.

Поки що в Україні бракує потенціалу для вирішення цих питань. Українські громади, домогосподарства, малий та середній бізнес повинні мати можливість покладатися на професіоналів, які розглядають енергетичні "активи" (будівлі, виробничі майданчики тощо) з комплексної точки зору. Такі експерти могли б запропонувати практичні рішення для підвищення енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії, орієнтуючись на реальні потреби та моделюючи різні сценарії. Додатково вони також братимуть до уваги різні варіанти державного і міжнародного регулювання та фінансування, особливо в контексті європейської інтеграції України.

Ми бачимо створення перевіреної системи "енергетичних консультантів", варіації якої функціонують у Німеччині, Швеції, Нідерландах та інших країнах, як один з ключових інструментів, необхідних для вирішення цих проблем.

Наразі допомогу в підготовці попередніх техніко-економічних обґрунтувань, розробці проєктно-кошторисної документації та координації будівництва надають зовнішні експерти, яких наймають міжнародні проєкти, донори та МФО, а також громадські організації. Така активна роль у реалізації технічних проєктів є нетиповою для екологічних ГО та тих ГО, що займаються питаннями регіонального розвитку. Однак, зіткнувшись з нагальною потребою після початку повномасштабного російського вторгнення, українські ГО поспішили допомогти, іноді замінюючи собою неефективні чи відсутні структури та інституції.

Після успішної реалізації першої хвилі проєктів та засвоєння отриманих уроків, ГО прагнуть допомогти створити самодостатню систему енергетичних консультантів, здатних надавати підтримку різним клієнтам у

початковому аналізу, розробці, управлінні та впровадженні децентралізованих енергетичних проєктів на основі більш ринкових механізмів підтримки.

Для цього необхідно вирішити кілька проблем:

- 1. Можливості фінансування.** Беручи до уваги нинішні вкрай обмежені фінансові можливості як українського уряду, так і українських громад, ми бачимо необхідність міжнародного фінансування та створення спеціальної програми фінансування інструменту енергетичних консультантів через інвестиційні банки та банки розвитку. Для прикладу, BMWK та KfW підтримують такі програми в Німеччині. Ми бачимо необхідність зовнішньої підтримки на початкових етапах запуску системи, хоча повністю визнаємо, що в майбутньому вона також повинна підтримуватися з державного бюджету України. Наступним кроком могло б стати створення українськими банками, за підтримки МФО, кредитів або змішаних фінансових інструментів для громадян, муніципалітетів або підприємств, щоб закрити будь-які прогалини в економічній “життєздатності” проєктів з відновлюваної енергетики та енергоефективності.
- 2. Сертифікація кваліфікованих фахівців як енергетичних консультантів.** Нова спеціальна програма сертифікації має бути створена та контролюватися урядом, міжнародними фінансовими організаціями та тими країнами, які готові поділитися своїм досвідом. Повномасштабне вторгнення Росії та активна мобілізаційна кампанія, яка прискориться через необхідність ротацій, створюють додаткові можливості для залучення **жінок** у сектор, де зазвичай переважають чоловіки. Крім того, можуть бути створені нові робочі місця для **ветеранів**, які повертаються з фронту, що сприятиме їхній реінтеграції в суспільство.
- 3. Система управління та координації.** Управління системою енергетичних консультантів також потребуватиме відповідного державного або незалежного органу, який відповідатиме за загальну координацію, створення та ведення баз даних, сертифікацію консультантів тощо. Наприклад, Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України могло б взяти на себе таку роль за умов належної підтримки у розбудові спроможностей. З огляду на досвід інших країн, доцільно створити асоціацію практиків, яка об'єднає представників держави, громадянського суспільства та приватних партнерів. У будь-якому випадку, першим кроком може стати кваліфікований аналіз організаційних та інституційних варіантів для забезпечення ефективної організаційної структури для енергетичних консультантів.
- 4. Комунікація.** Доступ до інформації про можливість отримання послуг від енергетичних консультантів матиме вирішальне значення для успіху програми. Необхідно розробити комплексний підхід, що охоплює всі державні та приватні засоби масової інформації, а також засоби масової інформації, що належать місцевим громадам. Неурядові організації також повинні відігравати активну роль у просуванні нової системи, використовуючи свої канали комунікації. Доцільним також було б створення спеціального веб-сайту, “єдиного вікна”, з інформацією про фінансову допомогу для проєктів та наймання консультантів.

Додатковий обмін знаннями з країнами, які мають подібні механізми, також буде вкрай важливим. З цією метою ми пропонуємо додати тему енергетичних консультацій до існуючого Німецько-українського енергетичного партнерства та/або спрямувати цільове фінансування на початок пілотних заходів за підтримки фондів ІКІ.

Спираючись на наш досвід, ми вважаємо, що пілотна ініціатива має зосередитися на створенні послуг енергетичних консультантів для муніципалітетів та муніципальних проєктів. Після успішного пілотування та аналізу отриманих результатів цю модель можна буде розширити, щоб охопити також запити від домогосподарств і підприємств.